

Oponentský posudek bakalářské práce

Bakalářská práce : Ezoterika na křižovatkách diskurzů z kulturologického hlediska

Studentka : Vilma Svobodová

Práci hodnotil : MgA. Karel Zavadil, Ph.D.

Bakalářskou práci zaměřenou na oblast ezoteriky v kontextu kulturologického diskurzu lze vnímat jako zajímavou v prvé řadě výběrem samotného tématu, kdy tento pojem a další pojmy s ním spojené může nejdříve vzbuzovat značené kontroverze. Lze říci, že se studentka výběrem tématu práce dostala v přeneseném smyslu slova na „tenký led“, že jde do určité míry o odvážný krok vstupu do určité nejistoty, tedy do rizika.

I když jsem k práci přistupoval zpočátku se značnou nedůvěrou a despektem, tak po přečtení textu musím konstatovat, že se autorce i přes počáteční obtíže podařilo sepsat zajímavou studii, kterou lze vnímat i jako podnětný exkurz do dané problematiky jako teoretickou reflexi kulturně-historického fenoménu ezoteriky, byť na velmi omezeném prostoru textu.

Pro práci je dominantní chronologické členění, čtenář je postupně seznamován s historickým a společenským kontextem v kulturním okruhu střední Evropy s přihlédnutím k českým specifikům, kdy je popsáno, jak se tato oblast, tak jako celá společnost postupně vyvíjela a strukturovala. Jak autorka sama píše, nechtěla se zabývat podrobnou analýzou daného tématu, ale spíše se soustředit na zlomové momenty, které utvářely naše povědomí o oblasti ezoteriky z dnešního pohledu.

Těžiště práce spatřuji, byť jsou některá historická fakta či období zachycena poněkud fragmentárně až mozaikovitě, právě v interdisciplinární struktuře práce, kdy jsou v rámci objasnění výzkumného záměru zmíněny zejména přesahy z oblasti sociologie či antropologie, které se navzájem doplňují.

V úvodních kapitolách práce autorka rozebírá některé pojmy spojené s oblastí ezoteriky jako je např. Problematika tajemství nebo Symbolismus. Dále pak pokračuje rozborem tohoto pojmu v historickém kontextu, kdy nastiňuje postupný vývoj této oblasti od starověku. Ve velmi stručném exkurzu zmiňuje oblast starověkých náboženských kultů, mytologie či v tehdejšími kontextu běžnou praxi věšectví. V práci např. správně uvádí, že nejznámější věštkyně starověkého světa byla v Delfách, a že předpovídání budoucnosti bylo ve starověku běžnou praxí. Vzhledem k zaměření práce a rozhledu studenta Fakulty humanitních studií mi ovšem v této kapitole chyběli některé osobnosti, u nichž lze vnímat určitý přesah k mysticismu, které by si dle mého soudu zasloužili minimálně zmínku pod čarou. Z před Sokratových filosofů je to např. Pythagoras a pythagorejci, dále pak temný řecký filosof Hérakleitos v kontextu helénismu, pak určitě Alexandrijský eklekticismus či filosof Plotinos s jeho přesahy k mystice. Nemyslím si, že se jedná o zásadní chybu, ale v práci by dle mého soudu neměli chybět.

Autorka v práci prokazuje, že si uvědomuje, že pro předchozí historické epochy byl určující náboženský diskurz, kdy je zmíněna postupná kultivace prostoru středověké Evropy. Různé pohanské rituály či kultovní místa byly postupně nahrazeny tradicí křesťanskou, tedy na místě původních pohanských svatyní byly často stavěny křesťanské kostely a v dobách pohanských svátků byly zavedeny svátky křesťanské. Dominantní monoteistický náboženský diskurz judaismu a křesťanství byl tedy určujícím prvkem strukturování Evropy a jejího hodnotového

systemu založeného na humanismu, kdy lze s nástupem středověku vnímat i určitý proces postupné kultivace společnosti.

V chronologické struktuře i když v poněkud fragmentovaném textu, autorka popisuje některé velmi zajímavé detaily. Mám na mysli její charakteristiku tzv. hermetických věd či nauk, kdy v práci píše, ... " *že principem hermetická filosofie je jakési nekonečné odrážení světa ve všech sférách a rozhledech.* " V kontextu středověké mystiky dle mého soudu opět chybí některé zajímavé osobnosti z oblasti filosofie či religionistiky ,např. Mistra Eckhart.

Jako velmi podařená se mi zdá část práce věnující se oblibě alchymie a astrologie na pražském dvoře císaře Rudolfa II. Jako neméně podnětnou hodnotím i další část práce zabývající se rozborem čarodějnických procesů a činnosti inkvizičního soudu v českém kontextu, kdy jsou v práci zachyceny historické detaily a mašinérie inkvizičního soudu, který vynucoval od nevinných obětí absurdní přiznání. Autorka také neopomněla uvést historický fakt, že procesy s čarodějnicemi se v některých částech Evropy konaly až do začátku 19.století.

V práci je následně správně zmíněn také nástup osvícenství 18.st, kdy začíná být pro evropský prostor důležité téma, jak najít v kontextu oslabujícího vlivu církve a role náboženství ve společnosti sekulární důvody k tomu, aby člověk dodržoval určitou morálku či etické normy. V tomto kontextu a souvislosti s tématem práce měly být zmíněny některé myšlenky J. J. Rousseaua a jeho úvahy o přirozenosti člověka a návratu k přírodě, které nám ohlašují romantismus.

V práci je zachycena také popularita Thesofické společnosti, která vzniká koncem 19. st. v New Yorku, kdy se z Thesofie postupně odděluje antroposofie, jejímž zastáncem je vizionář Rudolf Steiner, jehož myšlenky zejména ve vztahu ke vzdělávání jsou populární po celém světě dodnes, zejména ve vztahu k alternativnímu modelu školství, jde o tzv. Waldorfské školy. V historickém přehledu 20. století ovšem chybí v meziválečném období, byť i jen malá zmínka o surrealismu a jejich oblibě např. hermetických nauk, okultismu či hypnózy.

V kontextu dynamického vývoje společnosti v 19. a 20. století v euro-americkém prostoru autorka dále popisuje rozmach západního individualismu a postupný zánik socializace založené na disciplíně, kdy jsou pro společnost stále více určující dva fenomény, a to informace a stimulace spotřeby, doplněné o vytváření konzumních vzorců chování. Dle mého soudu možná mohl být v práci více zachycen právě tento dynamický proces eroze tradičních modelů chování ve společnosti, kdy se vývoj společnosti stále zrychluje a jednotlivé skupiny obyvatel se postupně emancipují a získávají svá občanská práva. Zásadním principem se stává princip občanství a fungující demokracie.

Autorka dále v závěru práce uvádí, že v kontextu oslabení náboženského diskurzu v současné tekuté společnosti založené na rychlé cirkulaci zboží a vjemů roste poptávka zejména mezi mladou generací po alternativních způsobech spirituality. Toto vymezení se vůči konzumní a materialistické současnosti a hledání identity může probíhat právě skrze oblast ezoteriky, kdy roste popularita nových náboženských kultů a objevuje se např. novopohanství či kultury přírody a Matky Země často propojené s ekologickými iniciativami, hnutí New Age, věšteství apod. Autorka uvádí tezi, že oblast ezoteriky nelze vnímat jako opozici vůči pop kultuře, i když se tak snaží působit, ale jako její součást. Oblast ezoteriky má také materiální a kulturní funkci, která umocňuje příslušnost jednotlivce k určité komunitě, tedy potvrzuje jeho identitu.

Paradoxem tedy je fakt , že oblast ezoteriky pracuje s principem vymezení či alternativy vůči majoritnímu vnímání hodnot, ale přitom je zároveň neoddělitelnou součástí popkultury.

V souvislosti s českým prostorem si autorka na závěr práce klade zásadní otázku, kde jsou počátky českého ateismu a čistě materialistického výkladu světa, kdy tento pohled lze vnímat jako dominantní pro české prostředí nejen v období komunismu, ale vlastně až do současnosti a zabývá se rozbořem řady historických faktů.

I když v práci nejsou odpovídajícím způsobem zmíněna jednotlivá historická období, části práce působí poněkud fragmentárně či mozaikovitě a dle mého soudu je práce příliš stručná a zákonitě tak trpí určitou nevyvážeností. Vzhledem k uchopení nelehkého a bezesporu zajímavého tématu formou historického průřezu vnímaného z kulturologického hlediska lze říci, že tato bakalářská práce může být podnětným příspěvkem do diskuze o tomto tématu. Objem prostudované literatury a celková suverénnost psaného projevu jsou další důvody, proč tuto práci doporučuji k obhajobě a hodnotím známkou za dvě.

MgA. Karel Zavadil, Ph.D., oponent, 12.9.2021

